

Djela Henrya Matissea kao poticaj u dječjem vrtiću

Varga, Melani

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:726437>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-14**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**MELANI VARGA
ZAVRŠNI RAD**

**DJELA HENRIJA MATISSEA KAO
POTICAJ U DJEČJEM VRTIĆU**

Čakovec, 2021.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET**

ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

(Čakovec)

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Melani Varga

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Djela Henrija Matissea kao poticaj u
dječjem vrtiću

MENTOR: red. prof. mr. art. Ljubomir Levačić

SUMENTOR: Andrija Večenaj, predavač

Čakovec, 2021.

Sadržaj

Predgovor	1
1. SAŽETAK	2
2. SUMMARY	3
3. UVOD	4
4. HENRI MATISSE	6
4.1. ŽIVOT.....	6
4.2. DJELA	7
4.3. FOVIZAM	10
5. DJEČJE LIKOVNO STVARALAŠTVO	12
5.1. FAZE RAZVITKA LIKOVNOG IZRAZA.....	13
5.2. SPECIFIČNOSTI LIKOVNIH TEHNIKA (KOLAŽ I TEMPERE).....	14
5.3. ULOGA ODGOJITELJA	14
6. LIKOVNO DJELO KAO POTICAJ.....	18
6.1. DIJETE I LIKOVNO DJELO.....	18
6.1.1. METODA ESTETSKOG TRANSFERA	19
6.2. ANALIZA DJEČJIH LIKOVNIH RADOVA.....	21
7. DJELA HENRIJA MATISSEA KAO POTICAJ ZA LIKOVNU AKTIVNOST- PRAKTIČNI DIO	22
7.1. MLAĐA DOBNA SKUPINA	22
7.2. SREDNJA DOBNA SKUPINA.....	25
7.3. STARIJA DOBNA SKUPINA	29
7.4. OSVRT NA ODRŽANE AKTIVNOSTI	34
8. ZAKLJUČAK	36
9. LITERATURA	37
10. POVEZNICE	37
11. POPIS SLIKA.....	38
12. PRILOZI	38
Kratka biografska bilješka	39
Izjava o izvornosti završnog rada.....	40

Predgovor

Zahvaljujem mentoru dr. art. Ljubomiru Levačiću i sumentoru Andriji Večenaju koji su me pratili kroz proces nastajanja završnog rada i svojim savjetima usmjeravali u realizaciji. Zahvaljujem se i ostalim profesorima Učiteljskog fakulteta u Zagrebu koji su svojim radom doprinijeli mom obrazovanju. Jednako veliku zahvalu upućujem svojim kolegicama i obitelji koji su me podržavali kroz razdoblje studiranja.

1. SAŽETAK

Likovni odgoj djece započinje već od najranije dobi i oslanja se na rezultate znanstvenih istraživanja o karakteristikama razvojne dobi djece. Na odgojitelju je da omogući djetetu vrijeme, prostor, materijale i poticaje za izražavanje svoje kreativnosti i mašte. Vrlo važan dio likovnog odgoja zauzima upoznavanje djece predškolske dobi s umjetničkim djelima i njihovim autorima. Umjetničko djelo kao poticaj za likovnu aktivnost podrazumijeva kvalitetnu pripremu odgojitelja, kreativan način ponude umjetničkog djela djeci, promatranje i razgovor s djecom o tome što vide te izražavanje njihovih osjećaja. Načini ponude i promatranja umjetničkih djela ovise o kreativnosti odgojitelja, ali i djece. Kako bi na djecu motivirajući dio ostavio utisak, te ga potaknuo na daljnji rad i izražavanje kreativnosti, odgojitelj mora osmisliti različite i nove načine predstavljanja umjetničkog djela djeci. Ovaj rad sadrži neke od njih kojima su se ostvarili ciljevi, tj. prikazali likovni radovi djece. U drugom dijelu rada prikazane su provedene likovne aktivnosti s djecom predškolske dobi. Provedene su tri aktivnosti u tri odgojne skupine: mlađa, srednja i starija. Poticaj za likovne aktivnosti u ovom radu bila su djela poznatog francuskog slikara, kipara i grafičara Henrija Matissea. Bio je jedan od predstavnika fovizma, umjetničkog pokreta koji se javlja 1905. godine. U svojoj stvaralačkoj karijeri od slikarskih tehnika najviše je koristio kolaž i tempere te je iza sebe je ostavio niz poznatih umjetničkih djela. Muzej Matisse nalazi se u njegovom rodnom La Cateau.

Ključne riječi: djeca predškolske dobi, Henri Matisse, umjetničko djelo, likovna umjetnost

2. SUMMARY

Art education of children begins at an early age and the results of scientific research on the characteristics of the developmental age of children. It is up to the educator to provide the child with time, space, materials and to encourage it to express their creativity and imagination. Very important part of art education is the introduction of preschool children to works of art and their authors. A work of art as a stimulus for artistic activity implies quality preparation of educators, a creative way of offering a work of art to children, observing and talking to children about what they see and expressing their feelings. Ways of offering and observing works of art depend on the creativity of educators, but also children. In order for the motivating part to have an affect on the children and encourage them to further work and express creativity, the educator must devise different and new ways of presenting the work of art to children. This paper contains some of them that achieved the goals, presented the art works of children. The second part of this paper presents the conducted art activities with preschool children. Three activities were carried out in three educational groups: younger, middle and older. The encouragement for the artistic activities in this paper were the works of the famous French painter, sculptor and graphic artist Henri Matisse. He was one of the representatives of Fauvism, an artistic movement that appeared in 1905. In his creative career he used collage and tempera the most, and left behind a number of famous works of art. The Matisse Museum is located in his native La Cateau.

Keywords: preschool children, Henri Matisse, artwork, art

3. UVOD

Likovno stvaralaštvo je sastavni dio čovjekova života kroz cijelu povijest. Stoljećima je likovna umjetnost i izražavanje imala veliku ulogu u svakom društvu i kulturi. Kunstek (1999) navodi kako se danas pojam umjetnosti odnosi na svaki svjestan napor koji poduzimaju ljudi kako bi poredali crte, boje, oblike, zvukove, pokrete i ostale osjetne pojave u izražavanju misli i osjećaja. Za djecu je najprirodniji način izražavanja umjetnički – likovni oblik. Djeca već od najranije dobi pokazuju zanimanje i sposobnosti za kreativnim izražavanjem. Na taj način istražuju okolinu te prikupljaju informacije koje utječu na njihov razvoj. Likovnost utječe na tjelesni, socijalni i kognitivni razvoj te na razvoj kreativnosti. Prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj (2015) kreativnost kao odgojna vrijednost predstavlja osnovu razvoja djeteta u inicijativnu i inovativnu osobu koja je u stanju prepoznati, inicirati i oblikovati različite kreativne aktivnosti i pronalaziti originalne pristupe rješavanju različitih problema. Ta odgojna vrijednost oslanja se na prihvaćanje prirodne kreativnosti djeteta, koju tijekom odgojno-obrazovnoga procesa treba njegovati, poticati i razvijati različitim oblicima izražavanja i stvaranja.

Važan dio likovnog odgoja djece predškolske dobi odnosi se na umjetničko djelo kao poticaj za aktivnost. Petrač (2015) u svom djelu ističe kako dijete percipira likovno djelo na svoj način, prema svom stupnju intelektualnog razvoja. Promatrajući likovno-umjetnička djela dijete otkriva unutarnje svjetove osobnosti pojedinih stvaratelja i njihovo stvarateljsko viđenje svijeta i pojava, čime bogati svoje spoznaje. Također na taj način dijete upoznaje razne kulture i povijest umjetnosti. Takav način rada sa djecom provodi se kroz metodu estetskog transfera. To je likovna metoda kojom se služi kada se praktični likovni zadatak izravno nadovezuje na promatrano i doživljeno konkretno likovno djelo. Likovno djelo u tom je slučaju poticaj za likovno stvaralaštvo. Veliku ulogu u ovakvom načinu rada ima odgojitelj, te o njemu ovisi na koji će način predstaviti neko umjetničko djelo djeci te u kojoj će mjeri ono biti korisno za njih.

Kao poticaj za likovne aktivnosti odabrala sam francuskog umjetnika Henrija Matissea. On je poznati slikar, kipar i grafičar koji je djelovao u 20. stoljeću te je bio jedan od predstavnika umjetničkog pokreta fovizam. Matissea sam odabrala zbog načina na koji upotrebljava boju u svojim djelima. On koristi intenzivnu boju koja

često nema nikakve veze sa lokalnom bojom, on je upotrebljava slobodno, svojevoljno. Njemu je važno prikazati ono što osjeća te mislim da je to poveznica sa djecom. Djeci je također važnije naslikati ono što osjećaju i ispričati što su naslikala i zašto, nego preslikati to što vide u istim bojama, oblicima, veličinama, itd.

U drugom, praktičnom dijelu rada izvela sam likovne aktivnosti s djecom predškolske dobi. Kao poticaj za likovne aktivnosti koristila sam umjetnička djela Henrija Matissea. Opisan je tijek aktivnosti provedenih različitim metodama u tri odgojne skupine: mlađa, srednja i starija te analiza odabranih dječjih radova proizašlih iz aktivnosti. Smatram da je ovakva vrsta rada premalo zastupljena u praksi te da je za djecu to novo i zanimljivo iskustvo koje im pruža mnoštvo dobrobiti.

4. HENRI MATISSE

Henri Matisse je izjavio: „Pokušavam stvarati takvu vrstu umjetnosti da je svaki gledatelj može razumjeti“. Stoga se može zaključiti da su njegova djela namijenjena svima, i djeci i odraslima. Njegova djela svaki promatrač može protumačiti na drugačiji način i u njima pronaći različiti smisao. „Matisseovi su motivi često bili konvencionalni: aktovi, portreti i figure u krajolik, orijentalne scene i pogled na unutrašnjost, ali načinom rukovanja bojom i fluidnim crtanjem, osigurao je svoje mjesto kao majstor 20. stoljeća. Matisseova je paleta posebno oduševila suvremenu maštu.“ (Volkmar, 2016). Prije nego je stvorio taj prepoznatljivi vlastiti stil, isprobao je mnoge trendove u likovnoj umjetnosti. Volkmar (2016) za njegova djela ističe: „(...) mnogim nijansama izvan njega oslobodio je svoje djelovanje od pomnog prikazivanja stvarnosti i umjesto toga tražio „vitalni sklad“, često pozivajući se na glazbu kao inspiraciju ili analogiju za svoje djelo“. Matisse je isticao da umjetnik mora biti vođen instinktom i intuicijom. On izražajnu stranu boje doživljava intuitivno tj. on bira boje prema osjećaju i iskustvu, zbog toga ga mnogi nazivaju „majstorom boja“. Matisse prikazuje ono što njemu nešto znači i predstavlja, prikazuje subjektivan pogled na svijet.

4.1. ŽIVOT

Henri-Émile-Benoit Matisse rođen je 31. prosinca 1869. godine u La Cateau-Cambrésis, na sjeveroistoku Francuske. Njegovi roditelji, Émile Matisse i Héloïse Gérard, bavili su se prodajom žita u gradiću Bohain-en-Vermandois, Pikardija. Matisse je pohađao osnovnu školu u Saint Quentinu (1882.-1887.), studirao je pravo u Parizu (1887.-1888.) te je radio kao pomoćnik kod odvjetnika u Saint Quentinu (1889.). Slikati je počeo 1889. godine nakon što mu je majka kupila pribor za slikanje, dok se oporavljao od operacije, kako bi mu vrijeme što brže prošlo. Tada je Matisse otkrio da je slikanje njegova strast i poziv te je odlučio postati umjetnikom. Otišao je u Pariz 1891. kako bi učio o umjetnosti na „Académie Julian“, no 1892. godine odustaje i počinje slušati satove na „École des Arts Décoratifs“. Tamo je upoznao Alberta Marqueta te su 1895. godine zajedno maturirali kao učenici simboličkog slikara Gustavea Moreaua. On je poslao svoje učenike da nauče „igrati se bojama“ u Louvreu, gdje je Matisse kopirao slike i pokušao oponašati djela.

Matisse je tražio prikladne nijanse za prenošenje emocija u djela. U početku je slikao mrtvu prirodu i pejzaže na tradicionalan način, no nakon što ga je John Peter Russell upoznao sa impresionizmom i radovima Van Gogha, njegov stil se mijenja. Matisse se oženio 1898. godine sa Amélie-Noémie-Alexandrine Parayre. U to je vrijeme već imao kći Marguerite iz prošle veze. Godinu kasnije rodio mu se sin Jean, a 1900. godine rodio mu se drugi sin Pierre. Nakon smrti Moreaua 1899. godine, Matisse počinje studirati na „Académie Carrière“ sa Andréom Derainom. Prvu samostalnu izložbu imao je 1904. godine u Vollard galeriji. Godinu dana kasnije Matisse, Derain, de Vlaminck i Marquet održali su zajedničku izložbu koja je izazvala razna neslaganja publike, oni su ironično nazvani „La Fauves“ što u prijevodu znači zvijeri. U narednim godinama stvarao je umjetnička djela, proputovao razna mjesta (Engleska, Španjolska, Italija, Maroko, Rusija, itd.), održavao samostalne izložbe ili sa drugim umjetnicima (Picasso i Matisse, 1945. godine u Londonu). Matisse je kroz svoj život upoznao razne ljude i umjetnike koji su utjecali na njegovo stvaralaštvo, stoga se njegova umjetnička djela razlikuju i po motivima, bojama, harmoniji, tehnikama slikanja, itd. Umro je 3. studenog 1954. godine u Nici, Francuska. Henri Matisse bio je francuski slikar, kipar i grafičar, poznat po upotrebi boja i specifičnom slikanju. Muzej Matisse nalazi se u njegovu rodnom mjestu Le Cateau koji sadrži treću najveću kolekciju njegovih radova.

4.2. DJELA

Stvaralaštvo Henrija Matissea imalo je veliku ulogu u formiranju novog umjetničkog smjera fovizma, u kojem prevladava intenzivna boja. Njegova djela do 1902. godine nastala su u duhu realizma i oslikana su tamnim, prigušenim bojama. U tom razdoblju Matisse je slikao mrtvu prirodu i rijetko krajolik. Slike nakon tog razdoblja su svijetle i razrijeđene bijelom bojom. Od 1905. do 1907. godine djeluje pokret fovizam, koji je izazvao razne reakcije javnosti. Nakon raspada fovizma, Matisse je nastavio slijediti svoj stil koji je razradio. Mnoga najbolja djela Matissea nastala su u razdoblju od 1906. do 1917. godine. U tom razdoblju umjetnik mnogo putuje, što se odražavalo na njegovim djelima. Nakon tog razdoblja kompozicije u djelima postaju strože, a crte jasnije. Stil kojim stvara nakon 1920-ih godina prepoznat je kao tradicionalno francusko slikarstvo. Nakon 1941. godine umjetnik počinje stvarati djela u tehnici papirnatog kolaža. U tom razdoblju stvarao je djela u

kojima je vidljiva njegova ljubav prema kontrastu: unutra i van, svijetlo i tamno, mrtva priroda i krajolik, ravne linije i zakrivljene. Tijekom dugog i intenzivnog razdoblja svog stvaralaštva, stvorio je mnoga poznata djela. Njegova velika predanost stvaranju nadahnula je mnoge mlade umjetnike i ostavila velik trag u umjetnosti 20. stoljeća. Matisse je cijeli svoj život posvetio umjetnosti i stvaranju: „Pedeset godina ni jedan trenutak nisam prestao raditi. Moja prva sesija je od devet do dvanaest. Onda jedem, odspavam kratko nakon ručka, i u dva opet uzmem svoj kist i radim do večeri“. Njegov izražajni jezik boje i crtanja, odražava se u mnogim djelima. Neka od najpoznatijih njegovih djela su *Zelena linija* (1905.), *Radost života* (1906.), *Plavi akt* (1907.), *Harmonija u crvenom* (1908.), *Ples* (1909.), *Goldfish* (1911.), *Dama u plavom* (1937.), itd.

Odabrana djela prikazuju umjetnikov stil stvaranja u različitim razdobljima i primjerene su djeci predškolske dobi. Boje su izražene, djela su šarena i vesela, te kod promatrača pobuđuju maštu i emocije.

Slika 1. Henri Matisse, *Goldfish*, 1911.
Ulje na platnu, 146x97 cm

<https://www.henrimatisse.org/images/gallery/goldfish.jpg> 18.5.2021.

Goldfish (slika 1.) iz 1911. godine izrađena je tehnikom ulje na platnu u dimenzijama 146 cm x 97 cm. Djelo je nastalo u postimpresionizmu, a danas se nalazi u Državnom muzeju likovne umjetnosti A. S. Puškina u Moskvi, Rusija. U ovom djelu umjetnik je prikazao zlatne ribice u malom akvariju na stoliću, a oko stolića prirodu i razne šarene biljke. Motiv zlatne ribice Matisse je donio iz Maroka. Tijekom njegovog boravka tamo divio se njihovom načinu života, a zlatne ribice za njega su bile simbol za mirno stanje uma. U ovom djelu zlatne ribice možemo shvatiti kao svojevrsnu prečicu za raj. Boje su jake i šarene te imaju snažno

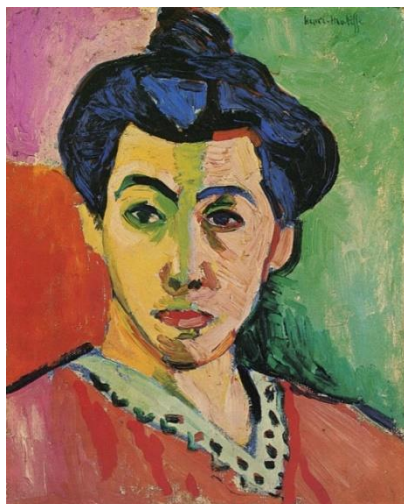
zajedničko djelovanje, također koristi kontrastne boje (zelenu i crvenu). Neke crte su precizno i tanko povučene dok su neke površine obojane kistom tako da se još vidi prijelaz tj. na nekim dijelovima se vidi boja od ispod. Matisse radi vidljive poteze kistom u raznim smjerovima.

Slika 2. Henri Matisse, *Beasts of the Sea*, 1950. Kolaž, 295,5x154 cm

<http://totallyhistory.com/wp-content/uploads/2012/12/Beasts-of-the-Sea-by-Henri-Matisse.jpg> 18.5.2021.

Beasts of the Sea (slika 2.) iz 1950. godine naslikana je tehnikom papirnatog kolaža u dimenzijama 295,5 cm x 154 cm. Trenutno se nalazi u zbirci Nacionalne umjetničke galerije, Washington, DC. Ovo djelo jedno je od posljednjih djela Henrija Matissea. Djelo je posebno zanimljivo jer prikazuje dvije polovice koje predstavljaju život i smrt. Pomoću geometrijskih oblika prikazuje život u moru. Lijeva polovica prikazuje životinje i biljke u njihovom prirodnom redoslijedu (životinje iznad biljaka), dok na desnoj polovici vidimo životinje na dnu, prikazujući ih mrtvima. Zakrivljene linije i svijetle, kontrastne boje stvaraju osjećaj kretanja. Matisse je koristio dvije vrste oblika: geometrijske i organske. Geometrijski oblici su jednostavni simetrični oblici poput krugova, trokuta, ovala i kvadrata, dok su organski oblici nepravilni i zakrivljeni.

Slika 3. Henri Matisse, *Portret gospođe Matisse*, 1905. Ulje na platnu, 40,5x32,5 cm

<http://1.bp.blogspot.com/-SuRAs5HTYCs/ToIuB9vNXeI/AAAAAAENc/3sxZNYWA7Ig/s1600/9143.jpg> 18.5.2021.

Portret gospođe Matisse (slika 3.) iz 1905. godine naslikana je tehnikom ulje na platnu u dimenzijama 40,5 cm x 32,5 cm. Trenutno se nalazi u Nacionalnoj galeriji Danske u Kopenhagenu. To je jedan od portreta žene Henrija Matissea koje je naslikao. Boje su jake, a Matisse se koncentrirao na ono najvažnije. Volkmar (2016) ističe da veličanstvena kvaliteta i položaj okrenut prema naprijed portretu daje karizmu ikone. Zelena crta na prvu izgleda neprirodno, ali zapravo označava granicu između svijetla i sjene što još više naglašava ljepotu lica. Isto tako zelena crta signalizira podjelu slike na područja boje koje se međusobno nadopunjuju.

4.3. FOVIZAM

Fovizam je avangardni pokret koji se javlja 1905. godine u Francuskoj. Javlja se u djelima grupe pariških umjetnika Matisse, Derain, Vlaminck i Marquet koji su ih izložili u Salonu d'Automne 1905. godine. Kritičar Louis Vauxcelles nazvao ih je „Les Fauves“ što znači zvijeri. Glavna karakteristika umjetnosti fovizma bila je žestina boja i deformacija lika.

„Fovisti su boju učinili glavnim elementom svojih slika, i jednoglasno su odbacili nijanse impresionističke palete i njihovu potragu za izražajnim potencijalom čistih boja“ Volkmar (2016). Djelovali su u odnosu prema svemu ranijem vrlo revolucionarno.

Babić (1997) govori da se fovizam temelji na slobodnom preoblikovanju vizualnih senzacija stvarnosti, a s jakim emotivnim i ekspresivnim nabojem. Umjesto trodimenzionalnog koncepta, sve više se okreću plošnom.

Damjanov (1994) ističe kako je foviste povezala želja da se izražavaju čistim, intenzivnim bojama koje nemaju nikakve veze sa lokalnom bojom prikazanog predmeta, već se upotrebljavaju svojevrijedno, slobodno. Matisse je bio jedan od najvažnijih predstavnika fovista, iskorištavao je boju na isti slobodni način.

5. DJEČJE LIKOVNO STVARALAŠTVO

Slunjski (2015) tvrdi da na popisu medija kojima dijete može izraziti svoje viđenje i razumijevanje svijeta i različitih fenomena koji ga okružuju, značajno mjesto zauzimaju oni koji se oslanjaju na njegov likovni jezik. Likovni jezik je djetetu urođen, ono ga ne uči od okoline kao govor. „Likovni jezik javlja se kao izvanredno pogodno sredstvo komunikacije, koje dijete nije naučilo, tj. preuzelo od društvene okoline nego donosi sa sobom kao dio svog bića“ (Belamarić, 1987).

Grgurić i Jakubin (1996) navode da postoje različita gledišta o tomu zašto se dijete voli likovno izražavati. Iznose tri vrste stavova: neki kažu da je to urođena sklonost za igru, drugi da se dijete likovno izražava kako bi zadovoljilo unutarnju potrebu za izražavanjem, dok treći izdvajaju motoričku aktivnost kao osnovu likovnog izražavanja.

Belamarić (1987) u svojoj knjizi govori da će se djeca stvaralački izražavati i stvaralački oblikovati uvijek kada im je dana sloboda da budu ono što jesu, da vide na svoj način, da poimaju i misle svojom logikom, drugim riječima da imaju pravo na svoje individualno izražavanje i stvaranje u punom smislu riječi.

Svaki dječji crtež reflektira djetetove osjećaje, intelektualni razvoj, fizički razvoj, kreativnost, estetsku svijest te društveni razvoj. Ne postoje dva ista djeteta, a ni dva ista crteža. Dječje likovno stvaralaštvo odgojitelju omogućava razumijevanje djetetova razvoja te načina na koji ono uči. Važnije je osigurati sredstva, poticaje i podršku za izražavanje nego se brinuti oko toga što je dijete nacrtalo.

„Djeca kao i umjetnici opažaju svijet i vlastitu sliku svijeta prenose na papir, platno, kamen...te tako nastaje likovno djelo. Da bi se djeca likovno izrazila osim materije potreban im je poticaj“ (Petrač, 2015). Djecu treba pustiti da se slobodno izražavaju, a ne nastojati promijeniti način na koji slikaju ili crtaju, tj. učiti ih kako se nešto crta.

Grgurić i Jakubin (1996) opisuju neometana likovna djela kao iskrena i spontana, bez laži i izmišljanja, u kojima dijete daje svoj stav prema onomu što izražava.

5.1. FAZE RAZVITKA LIKOVNOG IZRAZA

Kako bi bolje razumjeli i pratili dječji razvoj kroz njegovo likovno stvaralaštvo, važno je poznavati faze razvitka likovnog izraza u djece. Grgurić i Jakubin (1996) istaknuli su kako likovni izraz djeteta prolazi kroz faze uvjetovane godinama starosti, mišljenjem i pristupom okolini. Oni navode tri faze kroz koje prolazi svako dijete predškolske dobi, a to su faza izražavanja primarnim simbolima, faza izražavanja složenim simbolima te faza intelektualnog realizma.

Prvo razdoblje izražavanja primarnim simbolima počinje oko prve godine i traje do druge ili treće. Dječji izraz u tom razdoblju se čini slučajan i nesređen jer je sastavljen od crta načinjenih jednostavnim pokretima. Olovka se obično drži grčevito među prstima, a zglob se ne miče. Dijete rijetko kada diže olovku s papira. Ponekad prati što čini, ali je važnost u praćenju i uživanju u liniji, a ne u kontroli linije. Djeci je važan osjetilni doživljaj i užitek pri povlačenju linija.

Tek početkom treće godine djeca počinju davati imena onomu što likovno izraze. Likovne aktivnosti u fazi izražavanja složenim simbolima često ne proizlaze iz potrebe za prikazivanjem, nego iz doživljaja boja i oblika. Nakon što dijete počne imenovati svoje crteže započinje faza izražavanja složenim simbolima. U ovoj fazi likovna djela djece postaju sredstvom komuniciranja. Cilj i namjera djetetove likovne aktivnosti je akcija, proces i zatim komunikacija (priča). Crteži su ispunjeni složenim simbolima koji se ne odnose na konkretne objekte nego na njihove značajke ili na akciju. Dijete ne upotrebljava lokalnu boju predmeta, već boji predmet slobodnim izborom boja. U ovoj fazi dijete izražava svoje iskustvo, a ne pokušava reproducirati oblik koji vidi. Fazu izražavanja slobodnim simbolima dijelimo na dva dijela, u prvom dijelu likovna aktivnost pokreće misao, a u drugom dijelu misao pokreće likovnu aktivnost. Dijete u ovom razdoblju razvija i koristi šablone koje koče njegov stvaralački čin.

Nakon pete godine života započinje faza intelektualnog realizma koja se naziva zlatno doba dječjeg likovnog izražavanja. Poticaji za likovno izražavanje u ovoj fazi su sve raznovrsniji, a sposobnost likovnog izražavanja sve veća. Dijete prelazi iz faze sheme u fazu crtanja oblika i pojava, povlači crtu hrabro, bez straha. U ovoj fazi u dječjem likovnom izrazu nastaju određeni načini prikazivanja, a to su

transparentnost prikaza, prikaz akcije u fazama kretanja, emotivna proporcija, prevaljivanje oblika, rasklapanje oblika, vertikalna perspektiva, obrnuta perspektiva, itd.

5.2. SPECIFIČNOSTI LIKOVNIH TEHNIKA (KOLAŽ I TEMPERE)

Tempere i kolaž su slikarske tehnike koje djeca predškolske dobi, uz olovku i vodene boje, koriste najviše. Riječ tempera dolazi od latinske riječi „temperare“ što znači miješati. Jakubin (1999) temperu opisuje kao slikarsku tehniku u kojoj boja nastaje miješanjem boje u prahu (pigmenta) s otopinom ljepila i vezivnog sredstva žumanjka ili bjelanjka jajeta, gumiarabike, mliječi smokve, octa, itd. Temperom se može slikati na raznim podlogama kao što su drvo, papir, staklo, platno. Damjanov (1991) navodi tri glavne karakteristike tempera, a to su gustoća, neprozirnost te tanki namaz. Za slikanje temperama potreban je pribor koji se sastoji od palete, tempera, širokih kistova, čašice s vodom te tvrđi, hrapaviji papir. „Osim stvaralačkih i izražajnih slikarskih mogućnosti, rješavanje likovnih problema medijem tempere potiče postupnost i upornost učenika u radu. Tehnika tempere vrlo je pogodna za razvijanje slikarskog mišljenja (...)“ (Tanay i Kučina, 1995). Jakubin (1999) opisuje kolaž kao slikarsku tehniku u kojoj koristimo različite materijale koje rezanjem, trganjem i lijepljenjem nanosimo na plohu. Kao materijal koriste se raznobojni papiri (kolažne mape), izresci iz novina, časopisa, tekstil, fotografije, koža, stari likovni radovi, brusni papir, itd. Takvi materijali omogućuju bogat izbor boja, oblika, tekstura, motiva. Kolaž je pogodna tehnika za rad s djecom jer oni kombiniraju, grade, variraju, kreativno likovno razmišljaju. „Zadatak kolaža u nastavi je stvaralačka preobrazba najobičnijih često odbačenih papira i krpica te plastičnih vrećica u izražajne likovne radove“ (Tanay i Kučina, 1995). Rad djece tehnikom kolaža je spontan te djeca svjesno ostvaruju određene ideje tj. „likovne probleme kontroliranjem odnosa ploha na površini podloge kao cjeline“ (Tanay i Kučina, 1995).

5.3. ULOGA ODGOJITELJA

Petrač (2015) u svojoj knjizi govori kako umjetnost shvaćamo doživljavajući je, ne samo proučavajući, kod umjetnosti nije djelatatan samo razum, nego i volja, imaginacija i osjećaji. Stoga svaki odgojitelj treba poznavati raznovrsne poticaje i metode, kako bi mogao valjano odabrati i ponuditi sadržaje likovnog odgoja.

„Pri odabiru poticaja treba voditi brigu o psihofizičkom razvoju djece, o likovnim tehnikama i likovno-tehničkim sredstvima koja odgovaraju pojedinoj razvojnoj fazi likovnog izraza i zadacima pojedinog likovnog područja. Kroz odabrani motiv treba uvijek postaviti neki likovni problem“ Grgurić i Jakubin (1996). Odgojitelj mora biti obrazovan kako bi mogao ispravno djelovati i vrednovati djetetov individualni likovni izraz, jer inače postoji opasnost sugeriranja i podučavanja djece kako nešto nacrtati ili naslikati, što blokira izvornost dječjeg likovnog izraza.

Belamarić (1987) govori da do ometanja likovnog stvaralaštva dolazi najčešće zbog nepoznavanja i nerazumijevanja uloge i funkcije te sposobnosti u razvoju djece, odnosno zbog želje okoline da poduči dijete kako će nešto nacrtati, naslikati ili napraviti. No takvim postupcima se nehotice postiže obrnut učinak, pa umjesto razvoja i interesa za likovni rad, dijete obično odustaje od svojih oblika i prelazi na oponašanje shematskih prikaza.

Isto tako, Slunjski (2015) navodi kako odgojitelj djetetu ne bi smio nametati vlastiti način viđenja stvarnosti, niti pažnju djeteta pretjerano usmjeravati na opažanje onih aspekata stvarnosti koje on smatra relevantnim. Umjesto toga, dijete treba pustiti da svijet oko sebe promatra nesputano i otvoreno, da svoje doživljaje i iskustva interpretira rukovodeći se vlastitom logikom, da vlastita razumijevanja i trenutna znanja propituje i kontinuirano nadograđuje, a sve te procese slobodno izražava na svoj autentičan način.

Balić-Šimrak (2010) govori kako u provođenju likovnih aktivnosti s djecom nema mjesta pravilima, zakonitostima i kritici jer su oni momentalni zagušivači kreativnosti, slobode, samopouzdanja i radoznalosti.

Odgojitelj treba poticati, on treba preuzeti ulogu „zainteresiranog odraslog“ (Grgurić i Jakubin, 1996). On treba intervenirati samo kada ga dijete treba i tada mu ne daje gotovo rješenje, već mu nudi alternativu. Nadalje u svojoj knjizi Grgurić i

Jakubin (1996) naglašavaju važnost odgojiteljeva znanja o likovnom jeziku i tehnikama, on mora stručno poznavati pojmove kako bi mogao stimulirati i razvijati izražajne sposobnosti kod djece. Važna je i komunikacija s djetetom nakon likovne aktivnosti, dati vremena djetetu da objasni što je naslikalo, kako se osjećalo kad je slikalo i sve ostalo što dijete želi podijeliti s odgojiteljem. Na taj način saznajemo je li dijete željelo prikazati neki realan prikaz ili se u ekspresiji služilo simbolima, sve to pomaže odgojitelju u analizi djela.

„Slike i crteži su specifični oblici vizualne ekspresije, koji odgojitelju mogu biti vrlo korisni u smislu razumijevanja djece“ Slunjski (2015). Iz dječjih crteža odgojitelj može iščitati kako ono razumije neki problem, može se pratiti kako dijete neku svoju ideju ili način razmišljanja propituje i mijenja. Ponekad djeca ne žele izraziti kako se osjećaju, što ih muči, neke svoje probleme verbalno, ali može izraziti putem crteža što je od velike važnosti za odgojitelje. Doživljaje, ideje i osjećaje izražene u obliku crteža, odgojitelji mogu dokumentirati. „U tom smislu dokumentacija predstavlja „alat za promatranje“ procesa učenja djece, koji odgojitelju može omogućiti bolje razumijevanje, a time i osiguranje kvalitetnije podrške tom procesu“ Slunjski (2015).

U likovnoj kulturi jedna od zadaća odgojitelja je naučiti dijete kako gledati umjetničko djelo. Grgurić i Jakubin (1996) navode kako upoznavanje kvalitetnih likovnih djela dovodi do oslobađanja sposobnosti i sklonosti djece za likovno izražavanje i stvaranje, ona postaju sadržajem dječje svijesti i potiču maštu za likovna ostvarenja. Stoga je važno već od najranije dobi, predškolske dobi, omogućiti djetetu kontakt s umjetničkim djelom.

„Odgojitelj ili učitelj kao posrednik u komunikaciji s likovnim djelom dobiva ulogu poticatelja djece na aktivno sudjelovanje u promatranju likovnog djela postavljanjem pitanja, zamišljanjem, uspoređivanjem, razumijevanjem, prepoznavanjem, prisjećanjem, opisivanjem, objašnjavanjem, otkrivanjem, određivanjem, istraživanjem...“ Petrač (2015). Uloga odgojitelja je djetetu približiti likovno djelo na kreativan način kako bi ono usvajalo osnovne likovne pojmove (slikar, crta, boja, odnos veličina, ritam, kontrast, itd.).

Ukoliko djetetu od najranije dobi nudimo likovna djela i imenujemo likovne elemente, ono će te elemente prepoznati na mnogim drugim likovnim sadržajima te

ga imenovati i na taj način usvajati likovni jezik i sadržaj. Kako bi odgojitelj potaknuo djecu na aktivno sudjelovanje i na razgovor o likovnom djelu, može postavljati poticajna pitanja kao što su „Što je slika? Tko je slikar? Gdje se sve slike mogu nalaziti?, Što vidite na slici?, Koje boje vidite?, Koje su boje tamnije, a koje svjetlije?, Kakve oblike vidite?, Koje likove i motive vidite?, Sviđa li vam se slika?, Kako ste doživjeli sliku?“. Sve od navedenog doprinosi djetetovoj želji za promatranjem likovnog djela te razvijanju pozitivnog odnosa prema umjetnosti.

6. LIKOVNO DJELO KAO POTICAJ

Petrač (2015) u svojoj knjizi ističe kako djeca kao i umjetnici opažaju svijet i vlastitu sliku svijeta prenose na papir, platno, kamen te tako nastaje likovno djelo. Kako bi se djeca likovno izrazila i stvarala osim materije potreban im je poticaj. Djecu potičemo na likovno izražavanje putem određenog likovnog sadržaja, teme i motiva.

Likovno djelo može poslužiti kao izvor motiva za sve vrste poticaja na sljedeći način: umjetničko djelo kao likovno-jezični i tematski citat, likovno-jezična redefinicija umjetničkog djela, umjetničko djelo kao izvor novih motiva, likovni i kompozicijski elementi umjetničkog djela kao poticaj za izražavanje i stvaranje te osamostaljenje lika iz cjeline (prema Petrač, 2015).

Odgovitelj mora osmisliti kvalitetan i kreativan način prezentacije likovnog djela djetetu. Prezentacija mora dopustiti da promatranje dovodi do interakcije između promatrača (dijete) i likovnog djela.

Metode promatranja likovnog djela su promatranje prema likovnim kategorijama, usporedno promatranje te parcijalno-genetski način promatranja. Kod promatranja prema likovnim kategorijama promatra se samo jedno likovno djelo. U usporednom promatranju se uspoređuju dva likovna djela, pronalaze razlike i sličnosti. Kada se ne prikazuje likovno djelo odjednom u cjelini, već postepeno koristi se metoda parcijalno-genetskog načina promatranja. Analiza likovnog djela sadrži četiri analize koje se prožimaju, a to su tematska analiza, likovno-jezična analiza, likovno-tehnička analiza te stilska analiza.

„Likovno-umjetnička djela ne trebaju biti zarobljena i svedena na točno određen način promatranja, već se prema kreativnosti odrasle osobe i/ili djece mogu kombinirati, varirati, čak i domisliti novi načini promatranja i poticaja na izražavanje“ Petrač (2015).

6.1. DIJETE I LIKOVNO DJELO

Petrač (2015) u svom djelu ističe kako dijete percipira likovno djelo na svoj način, prema svom stupnju intelektualnog razvoja. Promatrajući likovno-umjetnička

djela djeteta otkriva unutarnje svjetove osobnosti pojedinih stvaratelja i njihovo stvarateljsko viđenje svijeta i pojava, čime bogati svoje spoznaje. Isto tako naglašava kako djeteta na likovnom djelu može prepoznati misli, osjećaje i ideje oživotvorene likovnim govorom u određenoj likovnoj tehnici. Stoga je važno djeci ponuditi takve aktivnosti kojima bogatimo njihov vizualno-likovni odgoj i obrazovanje.

Odgojitelj je taj koji mora odabrati kvalitetno likovno djelo i osmisliti kako ga djeci predstaviti na kreativan način. Kroz aktivnost potiče i motivira djecu te ih likovno odgaja. Kroz razgovor i motivaciju o likovnom djelu djeca usvajaju likovne vrednote, kroz percepciju i prepoznavanje najosnovnijih likovno-jezičnih struktura te postaju svjesni osjećaja i doživljaja koje pobuđuje likovno djelo. Otkrivanje i približavanje likovnom djelu djeca provode tako da promatraju i analiziraju likovno djelo na razini tematskog sadržaja (prepoznavanje i nabranje motiva, likova, predmeta, prostora, što umjetničko djelo prikazuje, itd.) te tako da promatraju i analiziraju s aspekta likovnog jezika (likovna tehnika, likovni elementi, površina, boje, kontrast, itd.).

Važno je djetetu imenovati pravim imenom likovne elemente, tehnike i sve što ga zanima, jer će ono to zapamtiti i prepoznati na mnogim drugim likovnim djelima te na taj način bogatimo njihov likovni jezik. Kada se pred djeteta stavi likovno djelo ono će prvo početi opisivati motive, likove, stvari koje vidi, a tek će kasnije uz poticaj odgojitelja govoriti o vlastitom doživljavanju likovnog djela i osjećajima. Kod promatranja i analize likovnog djela s djecom važno je razgovarati s njima i poticati ih na postavljanje pitanja. Odgojitelj potiče na aktivno sudjelovanje u promatranju likovnog djela postavljanjem pitanja, zamišljanjem, uspoređivanjem, opisivanjem, a pritom ih uči i komunikacijskim vještinama kao što su slušanje drugih, uvažavanje tuđeg mišljenja, izražavanje vlastitog mišljenja, itd.

„Djeca polaze od promatranja, prirodno su spontana i emotivna, a vizualno-likovno sazrijevaju postupno. U razmatranju vizualno-likovnog odgoja i obrazovanja treba računati sa spontanošću dječjeg likovnog izraza. On je plod dječjih psihičkih mogućnosti i inspiracija – poticaja iz djetetove sredine“ Grgurić i Jakubin (1996).

6.1.1. METODA ESTETSKOG TRANSFERA

Metoda estetskog transfera je likovna metoda kojom se služi kada se praktični likovni zadatak izravno nadovezuje na promatrano i doživljeno konkretno likovno djelo. Likovno djelo u tom je slučaju poticaj za likovno stvaralaštvo.

„Metoda estetskog transfera osigurava nam da reprodukcija i nastava likovne umjetnosti ne prenose samo informativne podatke nego i estetske komponente umjetničkog djela. Kod metode estetskog transfera prezentacija odabranih umjetničkih djela mora dopustiti da promatranje te umjetnine vodi do interakcije između promatrača (dijete, učenik) i umjetničkog djela, pri čemu je osjetilni podražaj izravno povezan sa sjećanjima, iskustvima, osjećajima i asocijacijama“ Duh i Zupančić (2011). Interakcija je osobna stvar koja se razlikuje od djeteta do djeteta, stoga je važno osigurati odgovarajuće uvjete u skupini koji će omogućiti da svako dijete izrazi svoje osobno mišljenje. Dok izražavaju osobno mišljenje, njihova percepcija će proširiti iskustva druge djece. Prema Duh i Zupančić (2011) djeca mogu reagirati na emocionalnom, asocijativnom i formalnom intelektualnom području te se ova tri tipa mijenjaju i razlikuju, budući da ovise o promatraču i umjetničkom djelu. Da bi djeca mogla uživati u umjetničkim oblicima potrebno je da usvoje tehnike gledanja estetskih objekata.

Stoga prema Duh i Zupančić (2011) metoda estetskog transfera sadrži tri faze: percepciju, recepciju i reakciju. Prva faza je usmjerena prema djeci koji dobivaju jasnu percepciju umjetničkog djela te percipiraju umjetničko djelo svim osjetilima. U fazi percepcije potrebno je poticati emocionalnu reakciju kod djece, ona je rezultat pojedinačnih faktora svake osobe i vodi od vizualnog iskustva do vizualnog mišljenja. Recepcija je unutarnja reakcija na umjetničko djelo, iskazivanje slike riječima. Ona podrazumijeva postupno uključivanje svjesnih i racionalnih komponenti kao sastavnih dijelova sposobnosti zamjećivanje. Treća faza zove se reakcija i ona je „pojedinačev produktivan odgovor na umjetničko djelo, predstavlja psihomotornu komponentu metode estetskog transfera“ Duh i Zupančić (2011). Uvjetovana je s dobi djece, njihovim znanjem o umjetnosti te njihovim likovnim kompetencijama i vještinama. „Kreativno povezivanje pojedinačnih faza metode estetskog transfera, koje je prilagođeno dobi djece ili učenika, može dovesti sudionike obrazovnog procesa od umjetničkog djela do novog estetskog iskustva. Primjena metode estetskog transfera na kvalitetan način može pozitivno utjecati na oblikovanje djetetovog ili učenikovog likovnog ukusa“ Duh i Zupančić (2011).

Pri provođenju likovnih aktivnosti u kojima djecu upoznajemo s umjetničkim djelom radimo to kako bi djeca došla u doticaj s umjetnošću, kako bi razvila pozitivan stav prema umjetnosti, motiviramo ih na istraživanje vlastitog načina izražavanja, a ne kako bi djeca kopirala ta umjetnička djela.

6.2. ANALIZA DJEČJIH LIKOVNIH RADOVA

Grgurić i Jakubin (1996) naglašavaju da učitelj (odgojitelj) mora poznavati likovne faze razvitka i stvaralačke potencijale svojih učenika, kako bi mogao prema stupnju usvojenosti likovnog jezika vrednovati i ocijeniti učenikov rad. Kako bi odgojitelj lakše pratio likovni razvoj svakog djeteta, poželjno je da svako dijete ima svoju mapu likovnih radova.

Belamarić (1987) ističe da svaka ocjena, procjena, vrednovanje, ili uspoređivanje likovnih radova djece pred njima samima prije ili kasnije blokira njihov osjećaj slobode, a time i spontanost, odnosno sposobnost stvaralaštva. Pred skupinom djece ne komentiramo i dijelimo dječje radove na dobre i loše, na talentiranu i netalemtiranu djecu, jer će se na taj način djeca čiji su radovi proglašeni „lošijima“, sve više povlačiti i odustajati od likovnih aktivnosti. Treba izbjegavati isticanje i natjecanje među djecom, kako se ne bi rušilo samopouzdanje pojedine djece te kako se ne bi stvarali nezdravi odnosi među djecom. Svu djecu treba pohvaliti i motivirati ih na daljnje izražavanje i likovne aktivnosti. Odgojitelj bi trebao analizirati likovne radove u tišini i „za sebe“ kako bi mu to pomoglo u praćenju djetetova razvoja te u shvaćanju njegovih misli i osjećaja.

Prema Grgurić i Jakubin (1996) odgojitelj prati djetetov način percipiranja i izražavanja (odnos boja, crta, kontrasta...), kreativnost (originalnost, osjetljivost za likovne probleme, upotreba shema...), likovno-tehničke elemente (samostalan izbor materijala i tema, njihova primjena), elementi analize likovnog djela (uočavanje i prepoznavanje likovnog i tematskog sadržaja, likovnih tehnika, likovne poruke, interes za likovno djelo...) te odnos prema radu (interes, upornost, samostalnost...).

7. DJELA HENRIJA MATISSEA KAO POTICAJ ZA LIKOVNU AKTIVNOST-PRAKTIČNI DIO

Likovne aktivnosti na temu „Djela Henrija Matissea kao poticaj u dječjem vrtiću“ provela sam u Dječjem vrtiću „Suncokret“ u Strahonincu u blizini Čakovca. Aktivnosti su provedene u tri odgojne skupine: mlađa, srednja i starija skupina. Djela Henrija Matissea služila su kao poticaj koji su djeca promatrala te nakon toga izrađivala svoje vlastite likovne radove. Likovne aktivnosti zamišljene su u dva dijela. Prvi dio je motivacijski dio u kojem nakon motivacijske priče i predstavljanja umjetnika slijedi razgovor o umjetničkom djelu. Dok je drugi dio likovno izražavanje u kojem djeca izrađuju i stvaraju svoje likovne radove potaknuti djelima umjetnika. Smatram da se u praksi nedovoljno provode ovakve vrste likovnih aktivnosti u kojima je za poticaj odabrano neko umjetničko djelo te mislim da je ovakav način rada za djecu novo i zanimljivo iskustvo.

7.1. MLADA DOBNA SKUPINA

Djelo „Beasts of the Sea“ koristila sam kao poticaj u aktivnosti koju sam odradila metodičkim pristupom promatranja i analiziranja likovnog djela.

LIKOVNO PODRUČJE: Slikanje

TIJEK AKTIVNOSTI: Aktivnosti sam započela motivacijskom pričom o začaranom moru u kojem žive svakakve čarobne i posebne životinje i biljke. One su svakakvih boja i oblika, to je jedno jako šareno i zaigrano more. To more je posjetio jedan dječak koji se zvao Henri Matisse. Bio je jako iznenađen jer nikad nije vidio takve životinje i biljke. On je bio umjetnik te je odlučio sjesti na plažu pokraj tog mora i počeo je izrezivati i lijepiti oblike tih životinja na papir i tako je nastalo ovo djelo koje sam pokazala djeci. Nakon toga razgovarali smo o onome što djeca vide na slici „Ja vidim veliku crnu ribu“ (Tin), koje životinje vide (djeca su nabrajala ribe, zvijezde, alge, morskog ježa), koje boje vidimo (djeca su nabrajala crna, zelena, plava, bijela, narančasta), kojih boja ima najviše „Ima najviše zelene i žute“ (Ela), jeli boja uvijek ista ili je negdje svjetlija ili tamnija „Zelena boja nije ista, malo je drugačija“ (Mihael), brojali smo oblike i razgovarali o njima.

ZADATAK: Nakon promatranja i analize djela djecu sam zamolila da sjednu za stol. Zadatak je bio da djeca sama izrade svoje čarobno more puno šarenih životinja i biljaka. Tijekom dječjeg izrađivanja, umjetničko djelo sam izložila na mjesto na kojem je bilo vidljivo djeci u svakom trenutku. Nakon toga razgovarali smo ukratko o njihovim radovima. Cilj ovog izražavanja nije precrtavanje tj. preslikavanje umjetničkog djela, već se ostavlja mogućnost vlastitog viđenja i likovne interpretacije djela.

VREMENSKA I PROSTORNA ORGANIZACIJA: Aktivnost sam provela 11.6.2021. godine nakon doručka (8:30-9:30). Motivacijsku priču djeci sam ispričala u dijelu sobe koji je namijenjen pričanju priča. Stvaralački dio bio je podijeljen na dva stola u prostoriji odgojne skupine. Prethodno sam djeci na stolove pripremila papire raznih boja (kolaž), škare, bijeli A4 papir, kistove i lijepilo.

CILJEVI AKTIVNOSTI: Upoznavanje djece s umjetnikom i njegovim djelom, približavanje djeci značenje pojma umjetnik, tko je on i čime se bavi. Izražavanje vlastitog mišljenja. Razvoj fine motorike šake kroz rezanje škarama te razvoj osjećaja za nanošenje ljepila. Razvoj pozitivnog stava prema umjetnosti.

BROJ DJECE: 19

ODABRANI DJEČJI RADOVI:

Slika 4. Maja, 4

Djevojčica Maja (4 godine) je na bijeli A4 papir izrezala i zalijepila jedan veći ljubičasti papir i jedan veći rozi papir. Kad sam je upitala kakvo je njezino čarobno more, odgovorila mi je: „Moje more nema životinje, samo je voda“. Njezin stvaralački dio nije trajao dugo, nakon 10 minuta rekla je da je gotova te da će

kasnije dovršiti svoj rad no nije ga dovršila. Smatram da djevojčicu nije zainteresirala ova aktivnost, no unatoč tome sjela je za stol i odradila zadatak.

Slika 5. Mila, 4.5

Djevojčica Mila (4.5 godine) je jedina odlučila izrezati bijeli A4 papir u oblik koji je željela te je rekla da je tako ljepše. Izrezala je i zalijepila plavi i rozi papir te dva oblika ljubičaste i narančaste boje za koje je rekla „Ovo plavo su valovi, a ostalo životinje koje plivaju“. Djevojčica se angažirala u aktivnost i slobodno izrezivala i lijepila oblike na papir.

Slika 6. Vita, 3.5

Djevojčica Vita (3.5 godine) je uzela jedan rozi papir i izrezala ga te zalijepila na bijeli A4 papir tako da rozi papir prekriva skoro cijeli bijeli papir. Na to je zalijepila oblike raznih boja. Kroz stvaralački dio djevojčica me zvala nekoliko puta kako bi mi pokazala što je izradila, na moj poticaj nastavila je rad. Kada sam je upitala kakvo je njeno more odgovorila mi je: „Moje more je roze boje, jer mi je to najdraža boja“.

Slika 7. Liam, 4.5

Dječak Liam (4.5 godine) je na bijeli A4 papir zalijepio manje oblike narančaste boje. Kada je započeo stvaralački dio uzeo je dva narančasta papira i rezao ih škarama na sitne komade i oblike. Dječak je u toku rezanja bio jako zadubljen i rezanje je trajalo jako dugo. Kada je shvatio da su svi njegovi prijatelji pri kraju svojih radova, krenuo je lijepiti te komade na papir. Kad sam ga upitala kakvo je to more, rekao mi je: „More sa samo narančastim životinjama.“

7.2. SREDNJA DOBNA SKUPINA

Djelo „Portret gospođe Matisse“ i djelo „Žena sa šeširom“ koristila sam kao poticaj za aktivnost koju sam odradila metodom usporednog promatranja i analize umjetničkog djela. Oba portreta odrađena su tehnikom ulje na platnu i prikazuju Matisseovu ženu, ali se isto tako i razlikuju.

LIKOVNO PODRUČJE: Slikanje

TIJEK AKTIVNOSTI: Djeci sam ispričala motivacijsku priču o umjetniku Matisseu. Prije početka priče upitala sam djecu znaju li tko je umjetnik, na što mi je djevojčica Ela rekla „Umjetnik jako lijepo slika i crta“, a dječak Maksim je rekao „On slika prirodu i zgrade i svemir“. Zatim sam počela pričati priču o umjetniku koji je živio prije više od 100 godina i koji je jako volio putovati. Pošto je puno putovao nije bio uvijek kod kuće gdje ga je čekala njegova žena koja se zvala Amilie. Kad bi bio na putu u stranoj zemlji, njemu je ona jako nedostajala te je on naslikao dvije slike svoje žene. Te slike je uvijek nosio sa sobom kad je putovao te bi ih stavio na noćni ormarić u sobi. Na taj način njegova žena je bila uvijek pokraj njega, gdje god on

bio. Nakon motivacijske priče djeci sam pokazala dva djela Henrija Matissea koja prikazuju njegovu ženu. Na moje pitanje jesu li ta djela ista djeca su počela nabrajati razlike koje vide: „Na ovoj ima šešir, a na ovoj nema“ (Ela), „Na ovoj ima crvenu kosu, a na ovoj crnu“ (Tena), „Ima drugačiju majicu“ (Mia), „Na ovoj ima zelenu rtu i pola lica joj je zeleno“ (Fran), „Boje nisu iste, jedna ima samo tri boje, a druga je šarena“ (Ela), „Mislim da je na jednoj sretna, a na drugoj tužna“ (Ema), „Jedna je slika velika, a druga mala“ (Tin). Na moje pitanje jeli to ista osoba, sva djeca su odgovorila da nije. Nakon razgovora o razlikama, upitala sam ih kako se osjećao umjetnik kada je slikao, djeca su se složila da je bio tužan „jer mu je falila njegova žena“ (Mia). Na pitanje kako je slikao, jeli mu se žurilo ili je polako slikao, rekli su da je slikao polako jer ima puno detalja. Nakon razgovora o djelima, djecu sam zamolila da zatvore oči i zamisle mamu ili tatu koji su sada na poslu i koji im nedostaju, neka zamisle jednog od njih te kakvu boju kose imaju, kakve oči, kakvo lice, što imaju obučeno, itd. Nakon toga sam im najavila zadatak.

ZADATAK: Nakon razgovora djecu sam zamolila da sjednu za stol. Na stolu su bile tempere, kistovi i papiri. Zadatak je bio da svako dijete naslika mamu ili tatu. Djecu sam podijelila na dva stola u prostoriji odgojne skupine, slikati su dolazili u skupinama, na taj način sam se više mogla posvetiti razgovoru s djecom o osobi koju slikaju. Djela Matissea bila su izložena tako da su ih djeca mogu doći vidjeti u bilo kojem trenutku rada.

VREMENSKA I PROSTORNA ORGANIZACIJA: Aktivnost sam provela 14.6.2021. poslije doručka (8:30-9:30). Motivacijsku priču sam ispričala na tepihu u mirnijem kutku sobe koji je predviđen za takve aktivnosti. Stvaralački dio odvijao se za dva stola. Na svakom stolu bile su tempere raznih boja, kistovi, čaša s vodom te bijeli A4 papiri. Djeca su dolazila za stolove u skupinama po 8 djece.

CILJEVI AKTIVNOSTI: Upoznavanje s umjetnikom, njegovim djelima i njegovim životom. Uočavanje razlika i sličnosti između dva umjetnička dijela (boja, veličina, emocija, detalji). Izražavanje vlastitog mišljenja. Slikanje prema prisjećanju izgleda mame ili tate. Razvoj pozitivnog stava prema umjetnosti.

BROJ DJECE: 28

ODABRANI DJEČJI RADOVI:

Slika 8. Lukas, 5

Dječak Lukas (5 godina) je naslikao supermana, kuću, plavi oblak, žuto sunce, plavi leptir, crveno srce i zelenu liniju tla. Kada sam ga upitala koga je zamislio i koga će slikati, rekao je: „Supermana, on ima razne moći“, unatoč tome što je zadatak bio zamisliti mamu ili tatu. Na to mi je odgojiteljica rekla da uvijek slika ili crta supermana bez obzira koji motiv ili tema se obrađuje. Naslikao je figuru čovjeka bez detalja ili složenijih oblika kao što su prsti, nos, uši, kosa. Plavi oblak i žuto sunce sa zrakama je primjer podučavanja djece i shematskog prikaza, odnosno naučeno slikanje stvari. Boje koje dječak koristi su lokalne, tj. boje motiva su jednake bojama u stvarnosti, što je karakteristično za tu dob djece, oni tragaju za stvarnom bojom predmeta.

Slika 9. Maksim, 5.5

Dječak Maksim (5.5 godina) je naslikao dvije smeđe figure, zelenu liniju tla i ostatak papira ispunio plavim pahuljama. Na moje pitanje koga je to naslikao rekao je: „Ovo gore je moj tata, ovo dolje je snjegović i pada snijeg“. Dječak je naslikao oblik čovjeka na način da ruke i noge izrastaju iz glave, nema trupa što odgovara načinu slikanja djece od tri do četiri godine. Naslikao je na rukama prste, čovjek ima tri prsta koji ne odgovaraju veličini ruku i ostatku tijela, prsti su veliki tzv. disproporcionalni. Kada sam ga upitala zašto tata ima velike prste, rekao je: „On lovi pahulje“, predimenzioniranje tj. povećanje nekog dijela tijela kako bi se naglasilo što figura radi karakteristično je za dob djece od četiri do pet godina, no može se javiti i kasnije. Zbog toga je pri analizi i procjeni dječjih likovnih radova potrebno imati na umu sve slojeve i aspekte likovnih i životnih značenja (Belamarić, 1987).

Slika 10. Ema, 6

Djevojčica Ema (6 godina) je naslikala zelenu liniju tla, svoju sestru, dva crvena srca, žuto sunce te je ostatak rada ukasila šarenim točkicama. Kada sam je upitala koga je naslikala rekla je: „Svoju sestru, ona je starija i puno toga me nauči“. Djevojčica je naslikala detalje koji opisuju njezinu sestru, smeđa kosa, oči, usta, crvena majica, crne hlače i crvene patike. Iako je za ovu dob karakteristično da djeca naslikaju razliku među spolovima pomoću odjeće (djevojčice imaju haljine, a dječaci hlače), djevojčica Ema nije naslikala haljinu svojoj sestri, što pokazuje da nije pristupila slikanju shematski već onako kako se prisjeća svoje sestre. Naslikala je

žuto sunce sa zrakama u desnom gornjem kutu što upućuje na shematski, naučeni prikaz sunca. Također „nasmiješeno“ lice njene sestre i dva srca upućuje na podučavanje djece. Kada sam je upitala što su te šarene točkice okolo rekla mi je: „To mi je slučajno kapnula tempera pa sam onda odlučila tak napraviti da se ne vidi da sam pogriješila“, pri tome se vidi snalažljivost i kreativnost djevojčice.

Slika 11. Tin, 5

Dječak Tin (5 godina) je naslikao zelenu liniju tla i figuru čovjeka. Kada sam ga upitala što je naslikao rekao je: „To je moj tata, on ima velike mišiće i s rukama može dotaknuti strop“. Dječak je na taj način i naslikao svog oca, on ruke ima podignute iznad glave, dodiruje strop tj. do vrha papira. Prvo je naslikao glavu s očima i ustima, zelenu majicu, noge te žute ruke koje su uz tijelo. No nakon mog pitanja uzeo je plavu temperu i naslikao ruke koje idu iznad glave do vrha papira. Nakon toga ukrasio je ostatak papira sa zelenom i smeđom bojom po rubovima. Također je naslikao neku životinju iznad glave svog oca, no nije mi znao reći koja je to točno životinja.

7.3. STARIJA DOBNA SKUPINA

Djelo „Goldfish“ koristila sam kao poticaj u ovoj aktivnosti koju sam odradila metodom promatranja i analize nakon prethodnog opisa umjetničkog djela. U toj metodi je zamišljeno da odgojitelj pretvara vizualno-likovni sadržaj u verbalni

sadržaj, dok djeca, ne vidjevši umjetničko djelo, pretvaraju taj verbalni opis u likovni izraz.

LIKOVNO PODRUČJE: Slikanje

TIJEK AKTIVNOSTI: Djeci sam ispričala motivacijsku priču o umjetniku Matisseu koji je jako volio putovati i slikati životinje i biljke koje bi vidio na putu. Prije početka priče upitala sam ih znaju li oni tko je umjetnik i što on radi, na to mi je djevojčica Karla odgovorila „On može nekad raditi od papira, crtati, slikati i pisati.“ Zatim smo nabrojali mjesta na kojima možemo vidjeti njegova djela, djeca su nabrojala muzej, galerija te izložba. Na pitanje znaju li još nekog umjetnika djevojčica Karla se sjetila umjetnice Fride Kahlo te je napomenula kako će i ona postati umjetnica kada odraste. Nakon kratkog razgovora započela sam pričati priču. Jednog dana prije 100 godina Henri Matisse je oputovao u Maroko, u zemlju koja se nalazi u Africi i tamo prvi put u životu vidio zlatne ribice koje su ga oduševile. On nije znao da zlatne ribice ispunjavaju želje, a to je saznao jednog dana kad je sjedio pokraj vode i gledao ih. Tada je primijetio kako djeca stalno dolaze do njih i nešto im govore, prvo nije mogao shvatiti što govore zlatnim ribicama, ali nakon nekog vremena shvatio je da im djeca govore svoje želje. Neki su zaželjeli puno prijatelja, neki puno igračkica, neki puno slatkiša, razne stvari... Matisse se pitao dali one stvarno ispunjavaju želje, no to nije saznao. Ljudi koji tamo žive rekli su mu da ako nešto jako želiš da se to može ispuniti, bez obzira dali si to rekao zlatnoj ribici ili ne. Matissea su te ribice jako zainteresirale te je odlučio naslikati jednu sliku. Zamislio je da te ribice ima kod kuće u akvariju na stolu u svojoj sobi. Tako bi ih mogao promatrati cijele dane kad bi se vratio kući iz Maroka.

ZADATAK: Djecu sam zamolila da sjednu za stolove te sam im najavila zadatak. Djelo Matissea „Goldfish“ držala sam ispred sebe tako da djeca ne vide što je naslikano. Opisivala sam im što vidim na slici, a njihov zadatak je bio da pokušaju naslikati ono što govorim (npr. na sredini slike nalazi se okrugli svijetlo rozi stol, na njemu se nalazi okrugli akvarij sa četiri zlatne ribice...). Polako sam opisivala i dala djeci dovoljno vremena da naslikaju ono što čuju. Tijekom slikanja djeca su postavljala dodatna pitanja kako bi što detaljnije mogli naslikati svoje djelo. Nakon završetka zadatka pokazala sam djeci djelo koje sam opisivala te su oni uspoređivali svoje djelo sa umjetničkim djelom. Oblik rada je individualan.

VREMENSKA I PROSTORNA ORGANIZACIJA: Aktivnost sam provela 9.6.2021. godine poslije doručka (8:30-9:30). Motivacijsku priču djeci sam ispričala u kutku sobe koji je predviđen za mirnije aktivnosti, odnosno na tepihu. Stvaralački dio odvijao se za tri stola u sobi odgojne skupine. Na stolove sam prethodno pripremila palete s temperama raznih boja, kistove, bijele A4 papire, čašice s vodom.

CILJEVI AKTIVNOSTI: Upoznavanje djece s umjetnikom i njegovim djelom. Slušanje s razumijevanjem te povezivanje onoga što čuju sa slikanjem. Prostorni odnosi (iznad, ispod, naprijed, iza, gore, dolje, lijevo, desno) te snalaženje na papiru. Miješanje boja (plava i žuta daju zelenu, žuta i crvena daju narančastu, itd.). Poticanje djece na aktivnost, sudjelovanje, suradnju i rad. Razvijanje vizualne percepcije, sposobnost promišljanja i logičkog zaključivanja. Razvoj pozitivnog stava prema umjetnosti.

BROJ DJECE: 27

ODABRANI DJEČJI RADOVI:

Slika 12. Karla, 7

Djevojčica Karla (7 godina) je naslikala crni okvir akvarija, unutra četiri narančaste ribe, ispod akvarija rozi stol i zelenu površinu, iznad akvarija je naslikala zelene listove i roze cvjetove. Djevojčica je za vrijeme stvaranja ispitivala detaljna pitanja u vezi opisa djela. Njezin rad je vrlo uredan, crte i površine su precizne i čiste. Djevojčica je rekla da kad odraste želi postati umjetnica te mi je rekla da kod kuće sama slika, crta ili izrađuje kreativne radove.

Slika 13. Kevin, 7

Dječak Kevin (7 godina) je naslikao crni rub akvarija, unutra tri narančaste i jednu žutu ribu, ispod je rozi okrugli stol i zeleno lišće, iznad akvarija je zeleno lišće sa crnim detaljima te rozi cvijet. Dječak je kroz stvaralački dio bio jako zainteresiran te je istraživao i miješao boje, u jednom trenutku je rekao „Teta dobio sam zlatnu boju ribice, pomiješao sam žutu s malo crne i narančaste“. Kada sam djeci pokazala djelo Henrija Matissea koje sam opisivala, prvi je primijetio „Moj stol nema noge, kak na toj slici“.

Slika 14. Ivan, 7

Dječak Ivan (7 godina) je svoj papir postavio vodoravno, unatoč tome što je uputa bila postaviti ga okomito. U desnom donjem kutu naslikao je crni okvir akvarija i u njemu četiri ribe sa očima i nasmiješenim ustima, ispod je stavio rozu liniju koja predstavlja stol, ostatak papira popunio je zelenim listovima i rozim cvjetovima. Dječak je od početka stvaralačkog dijela aktivnosti bio nezainteresiran te ga je bilo potrebno poticati. Motivi su kod njega posloženi na drugačija mjesta, organizacija motiva je svojevoljna. Nakon što je završio sa crtanjem akvarija mi je rekao: „Teta ja sam gotov“, no kad sam ga potaknula i pohvalila dovršio je rad.

Slika 15. Jan, 7

Dječak Jan (7 godina) je naslikao veliki crni okvir akvarija, unutra četiri narančaste ribe s očima i nasmiješenim licima, zelene alge, ispod akvarija rozni stol, iznad zeleno lišće i rozno cvijeće. Naslikao je još jedan motiv pokraj akvarija na stolu, kada sam ga upitala što je to naslikao rekao je: „Pa to je hrana za ribice, moraju nekaj jesti dok su u akvariju“. Dječak je zainteresirano i predano stvarao svoje djelo, u tišini je slušao i slikao, te je dodao kreativan i originalan motiv kojim se njegov rad razlikuje od drugih.

7.4. OSVRT NA ODRŽANE AKTIVNOSTI

Djeca su se s ovakvim načinom rada susrela prvi puta, za njih je to bilo novo iskustvo i nov način rada u kojem su se odlično snašli. Osobno smatram da se ovakav način rada premalo provodi u dječjim vrtićima. Djeca u sve likovne aktivnosti ulaze spontano, slobodno, kreativno, vođeni emocijama i maštom pa su tako odradili i ove aktivnosti. Dodavali su kreativne motive svojim radovima, zanimljiva objašnjenja onoga što odgojitelj ne bi mogao shvatiti bez da sasluša dijete. Kroz dječje radove mogu se primijetiti karakteristike likovnog stvaralaštva djece prema dobi. Kod djece u mlađoj dobnoj skupini prisutan je konglomerat, odnosno razbacanost motiva, gomila motiva koji nisu kompozicijski poslagani što je karakteristično za dob djece od dvije do četiri godine. U srednjoj i starijoj dobnoj skupini prisutna je linija tla koja predstavlja jasnu orijentaciju djeteta u prostoru. Također su vidljive razlike među figurama, spolovima koje djeca izražavaju kratkom/dugom kosom te odjećom. Prisutna su nasmiješena lica koja su primjer podučavanja djece te shematski prikaz sunca sa zrakama i oblaka, koji isto tako označavaju shematski pristup boji (žuto sunce i plavi oblaci). Kod starije skupine vidljiva je težnja tj. traganje stvarnoj boji predmeta tzv. lokalnoj boji. U srednjoj dobnoj skupini kod nekih radova prisutna je disproporcionalnost i emocionalna proporcija. Svaki dječji rad razlikovao se po nečemu od drugih, ne postoje dva ista rada kao što ne postoje ni dva ista djeteta. Važno je da odgojitelj popriča sa djetetom o tome što je naslikalo, izradilo jer kroz svoje radove djeca izražavaju osjećaje, socijalni razvoj, fizički razvoj, intelektualne kapacitete, itd. Dječji crtež je medij kojim djeca mogu prikazati stanje cjelovitog bića. Kroz likovno izražavanje djeca istražuju okolinu te prikupljaju informacije koje utječu na njihov razvoj. Važno je znati slušati i čuti što nam ono želi reći, kako bi

pravovremeno mogli reagirati. Može se reći da su ostvareni ciljevi aktivnosti koji su bili zamišljeni. Djeca su upoznala umjetnika Henrija Matissea, njegova djela i kratko su upoznata s njegovim životom. Većina ih je zainteresirano pristupila stvaralačkom djelu aktivnosti te kreativno i originalno stvarala svoja djela.

8. ZAKLJUČAK

Likovno stvaralaštvo je sastavni dio čovjekova života kroz cijelu povijest. Prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) kreativnost kao odgojnu vrijednost tijekom odgojno-obrazovnog procesa treba njegovati, poticati i razvijati različitim oblicima izražavanja i stvaranja. Važan dio likovnog odgoja djece predškolske dobi odnosi se na umjetničko djelo kao poticaj za aktivnost. Takvim aktivnostima djeca otkrivaju unutarnje svjetove pojedinih stvaratelja i njihovo viđenje svijeta čime bogate svoje spoznaje te isto tako otkrivaju, istražuju i upoznaju razne kulture i povijest umjetnosti. Također takve aktivnosti kod djece razvijaju usvajanje estetskih vrijednosti, razvijaju djetetovu osobnost, inteligenciju, individualnost i originalnost te se utječe na razvoj pozitivnog stava prema umjetnosti.

Djeci predškolske dobi treba nuditi više aktivnosti i poticaja vezanih uz povijest umjetnosti, no ne samo likovne već i glazbene te književne. Kroz provođenje aktivnosti spoznala sam da umjetničko djelo može biti odličan poticaj za dječje likovno izražavanje. Svaki dječji rad je poseban i zanimljiv, te je važno dati djetetu vremena da predstavi svoj rad i opiše što je naslikalo. Djeca su kroz razgovor sa mnom i kroz razgovor međusobno iznosili svoja mišljenja, uvažavali tuđa mišljenja, slušali jedni druge. Kroz stvaralački dio su se oslobađala te slobodno i nesmetano izrađivala prava umjetnička djela. Može se reći da su ostvareni ciljevi te da je djeci ponuđen novi način poticanja likovnog stvaralaštva. Smatram da je ovakva vrsta rada premalo zastupljena u praksi te da je za djecu to novo i zanimljivo iskustvo koje im pruža mnoštvo dobrobiti.

9. LITERATURA

- 1) Babić, A. (1997.) *Likovna kultura: pregled povijesti umjetnosti*, Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Pedagoški fakultet
- 2) Balić-Šimrak, A. (2010.) Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj*, 16-17 (62-63), 2-8. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/124737>
- 3) Belamarić, D. (1987.) *Dijete i oblik*, Zagreb: Školska knjiga
- 4) Damjanov, J. (1991.) *Likovna umjetnost 1*, Zagreb: Školska knjiga
- 5) Damjanov, J. (1994.) *Likovna umjetnost 2*, Zagreb: Školska knjiga
- 6) Duh, M. i Zupančić, T. (2011.) Metoda estetskog transfera – opis specifične likovno – didaktičke metode. *Croatian Journal of Education*, 13 (1), 42-75. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/72407>
- 7) Grgurić, Jakubin (1996.) *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*, Zagreb: Educa
- 8) Jakubin, M. (1999.) *Likovni jezik i likovne tehnike*, Zagreb: Educa
- 9) Kunstek, M. (1999.) Pristup likovnom odgoju u Programu Korak po korak. *Dijete, vrtić, obitelj*, 4(16), 3-7. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/183972>
- 10) *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, Narodne novine, 5/2015
- 11) Petrač, L. (2015.) *Dijete i likovno-umjetničko djelo*, Zagreb: Alfa
- 12) Slunjski, E. (2015.) *Izvan okvira: kvalitativni iskoraci u shvaćanju i oblikovanju predškolskog kurikuluma*, Zagreb: Element
- 13) Tanay, Kučina (1995.) *Tehnike likovnog izražavanja: od olovke do kompjutora*, Zagreb: Naklada Lakej
- 14) Volkmar, E. (2016.) *Matisse*, Köln: Taschen GmbH

10. POVEZNICE

- 1) fovizam. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 18. 5. 2021.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20316>

11. POPIS SLIKA

- 1) Slika 1. Henri Matisse, *Goldfish*, 1911. Ulje na platnu, 146x97 cm
<https://www.henrimatisse.org/images/gallery/goldfish.jpg> 18.5.2021.
- 2) Slika 2. Henri Matisse, *Beasts of the Sea*, 1950. Kolaž, 295,5x154 cm
<http://totallyhistory.com/wp-content/uploads/2012/12/Beasts-of-the-Sea-by-Henri-Matisse.jpg> 18.5.2021.
- 3) Slika 3. Henri Matisse, *Portret gospođe Matisse*, 1905. Ulje na platnu, 40,5x32,5 cm
<http://1.bp.blogspot.com/-SuRAs5HTYCs/ToIuB9vNXeI/AAAAAAAAAENC/3sxZNYWA7lg/s1600/9143.jpg> 18.5.2021.

12. PRILOZI

- 1) Slika 4. Maja (4), 11.6.2021.
- 2) Slika 5. Mia (4), 11.6.2021.
- 3) Slika 6. Vita (3.5), 11.6.2021.
- 4) Slika 7. Liam (4.5), 11.6.2021.
- 5) Slika 8. Lukas (5), 14.6.2021.
- 6) Slika 9. Maksim (5.5), 14.6.2021.
- 7) Slika 10. Ema (6), 14.6.2021.
- 8) Slika 11. Tin (5), 14.6.2021.
- 9) Slika 12. Karla (7), 9.6.2021.
- 10) Slika 13. Kevin (7), 9.6.2021.
- 11) Slika 14. Ivan (7), 9.6.2021.
- 12) Slika 15. Jan (7), 9.6.2021.

Kratka biografska bilješka

Zovem se Melani Varga, rođena sam 28.02.2000. godine u Čakovcu. Živim u Novom Selu na Dravi, malom mjestu pokraj Čakovca. Pohađala sam Osnovnu školu Strahoninec i Ekonomsku i trgovačku školu Čakovec, smjer ekonomska gimnazija. Maturirala sam 2018. godine nakon čega sam upisala Učiteljski fakultet u Zagrebu, odjek u Čakovcu, studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

Izjava o izvornosti završnog rada

Ja, Melani Varga, izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.